

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІК КРАЇН СВІТУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

© 2017 ХАУСТОВА В. Є., КРЯЧКО Є. М., КОЛОДЯЖНА Т. В.

УДК 338.1

Хаустова В. Є., Крячко Є. М., Колодяжна Т. В. Оцінка конкурентоспроможності економік країн світу: теорія та практика

Статтю присвячено дослідженню теорії та практики оцінки конкурентоспроможності економік країн світу. Досліджено етапи розвитку методології оцінки конкурентоспроможності країн та особливості використовуваних в їх межах підходів. Доведено, що найбільш ґрунтовними та застосовуваними у світовій практиці є методології Всесвітнього економічного форуму (WEF) та Інституту розвитку менеджменту (IMD). Розглянуто особливості даних методологій, застосовуваних складові, показники та процедури розрахунку. Проаналізовано рейтинги конкурентоспроможності країн світу IMD та WEF у 2016–2017 рр. Визначено місце України в даних рейтингах. На підставі отриманих результатів зроблено висновок про досить низький рівень конкурентоспроможності країни та необхідність обґрунтування концепції її підвищення.

Ключові слова: конкурентоспроможність, економіка, оцінка, методологія, рейтинг, складова.

Рис.: 2. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 19.

Хаустова Вікторія Євгенівна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка сектора промислової політики та інноваційного розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1-а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: v.khaust@gmail.com

Крячко Євген Миколайович – кандидат економічних наук, науковий співробітник сектора промислової політики та інноваційного розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1-а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

Колодяжна Тетяна Вікторівна – старший викладач кафедри фінансів та кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Kolodyazhna.t@gmail.com

УДК 338.1

Хаустова В. Е., Крячко Е. Н., Колодяжная Т. В. Оценка

конкурентоспособности экономик стран мира: теория и практика

Статья посвящена исследованию теории и практики оценки конкурентоспособности экономик стран мира. Исследованы этапы развития методологии оценки конкурентоспособности стран и особенности используемых в их границах подходов. Доказано, что наиболее обоснованными и применяемыми в мировой практике являются методологии Всемирного экономического форума (WEF) и Института развития менеджмента (IMD). Рассмотрены особенности данных методологий, применяемые составляющие, показатели и процедуры расчета. Проанализированы рейтинги конкурентоспособности стран мира IMD и WEF в 2016–2017 гг. Определено место Украины в данных рейтингах. На основании полученных результатов сделан вывод о достаточно низком уровне конкурентоспособности страны и необходимости обоснования концепции ее повышения.

Ключевые слова: конкурентоспособность, экономика, оценка, методология, рейтинг, составляющая.

Рис.: 2. **Табл.:** 5. **Библ.:** 19.

Хаустова Виктория Евгеньевна – доктор экономических наук, доцент, заведующая сектором промышленной политики и инновационного развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1-а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

E-mail: v.khaust@gmail.com

Крячко Евгений Николаевич – кандидат экономических наук, научный сотрудник сектора промышленной политики и инновационного развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1-а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

Колодяжная Татьяна Викторовна – старший преподаватель кафедры финансов и кредита, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: Kolodyazhna.t@gmail.com

UDC 338.1

Khaustova V. Ye., Kriachko Ye. M., Kolodyazhna T. V. Evaluating the Competitiveness of the World's Economies: Theory and Practice

The article is concerned with studying the theory and practice of evaluating the competitiveness of the world's economies. The development stages of the methodology for evaluating the competitiveness of countries together with characteristics of the approaches used in their terms were explored. The methodology by the World Economic Forum (WEF), and the one, used by the Institute for Management Development (IMD), were proven to be the most substantiated and applied in world practice. The characteristics of these methodologies, the constituents, indicators, and calculation procedures were considered. The world competitiveness rankings by IMD and by WEF in the period of 2016–2017 were analyzed. The place of Ukraine in these ratings has been determined. Based on the findings, it is concluded that the country's competitiveness is considerably low and that a conception of its increase needs to be substantiated.

Keywords: competitiveness, economy, evaluation, methodology, ranking, constituent.

Fig.: 2. **Tbl.:** 5. **Bibl.:** 19.

Khaustova Victoria Ye. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Head of the Sector of Industrial Policy and Innovative Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1-a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: v.khaust@gmail.com

Kriachko Yevhen M. – PhD (Economics), Research Associate of the Sector of Industrial Policy and Innovative Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1-a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

Kolodyazhna Tetyana V. – Senior Lecturer of the Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumsk Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Kolodyazhna.t@gmail.com

Проблематика національної конкурентоспроможності є не новою та вже не перше десятиліття перебуває в центрі уваги економістів та урядовців. Проте, із поширенням процесів глобалізації та підвищення конкуренції на ринках, інтерес до неї залишається стабільно високим. Так, Е. Райнерт стверджує, що саме з

точки зору концепції національної конкурентоспроможності потрібно розглядати такі поняття, як «багатство нації», «правильна торгівля» (експорт промислових товарів та імпорт сировини) та «продуктивна сила» [18].

У цих умовах важливого значення набуває вибір науково обґрунтованої методики оцінки та аналізу

конкурентоспроможності країн, що відповідатиме сучасним реаліям розвитку та дозволить виявляти конкурентні переваги та проблеми розвитку економік країн, а також визначати перспективні напрямки підвищення їх конкурентоспроможності.

Дослідженню різних аспектів конкурентоспроможності країн присвячено роботи багатьох закордонних і вітчизняних науковців, серед яких необхідно виділити дослідження: Ж. Вальтера, Х. Муна, М. Портера, Б. Річмена, Р. Фармера, а також Г. Азоева, Я. Базилюка, М. Гельвановського, Т. Гоголевої, В. Горбатова, В. Зінченка, М. Кизима, М. Книша, І. Пилипенко, О. Тищенко, Р. Фатхутдинова, Ю. Чайки, О. Шнипко, А. Юданова та ін. [1–5, 7, 9–12, 15–17].

Проте, як показав проведений аналіз, питання визначення найбільш ґрунтовного підходу до оцінки конкурентоспроможності економік країн залишається відкритим, трансформуються уже існуючі та апробовані підходи до оцінки, з'являються нові розробки та пропозиції науковців з окресленої проблематики.

Отже, подальшого дослідження потребує проблема аналізу та розвитку теоретичних підходів до оцінки конкурентоспроможності економік країн світу.

Враховуючи вищенаведене, метою статті є аналіз теорії та практики оцінки конкурентоспроможності економік країн світу, існуючих підходів, їх особливостей, сильних і слабких сторін.

Поняття «конкурентоспроможність» (або близькі до нього за значенням) зустрічається в багатьох представників наукових економічних шкіл. У результаті проведеного в попередніх дослідженнях системно-логічного аналізу терміна «конкурентоспроможність країни» найбільш повним й обґрунтованим вважаємо таке його визначення: конкурентоспроможність країни – це здатність її науково-технічних можливостей і впроваджуваної економічної політики забезпечувати виробництво товарів і послуг, які затребувані міжнародним ринком, що, своєю чергою, створює умови для стійкого економічного зростання і підвищення рівня життя її населення [6].

Разом з різноманітністю визначень поняття «конкурентоспроможність країн» у теорії та практиці пропонувалися й різноманітні підходи до її оцінки, що формувалися під впливом розвитку як економічної теорії, так і систем статистичного збирання та обробки інформації по країнах світу, обчислюваних систем.

Загалом можна виділити чотири етапи розвитку методології оцінки конкурентоспроможності країн світу (табл. 1).

Отже, як видно з табл. 1, на цей час існують усякого роду рейтинги від різних інститутів, які пропонують власні методології розрахунків конкурентоспроможності країн світу.

З найбільш повних і відомих у світовій практиці слід зазначити щорічні «Звіти про глобальну конкурентоспроможність», що представляються на Всесвітніх економічних форумах (WEF) у Женеві (Швейцарія) [19], а також випуски швейцарського Інституту розвитку ме-

неджменту (IMD) «Щорічник світової конкурентоспроможності» [8].

У рейтингу IMD аналізується стан економіки провідних країн світу – ключових гравців світової економіки. Для включення якої-небудь країни в список експерти оцінюють два істотні критерії – частки експорту й прямих іноземних інвестицій країни у світі.

При складанні рейтингу конкурентоспроможності IMD відкинутий будь-який суб'єктивний фактор і максимально збільшено число критеріїв. Сьогодні конкурентоспроможність за його методикою оцінюється за 320 критеріями, причому 2/3 усіх критеріїв є кількісними (об'єктивні критерії), а 1/3 – узяті з опитувань (суб'єктивні критерії). Усі 320 критеріїв розділено на чотири більші групи індикаторів: 1) економічні результати (75 критеріїв); 2) ефективність держави (81 критерій); 3) ефективність підприємництва (68 критеріїв); 4) інфраструктура (96 критеріїв) [5].

На рис. 1 наведено рейтинг конкурентоспроможності країн світу у 2016 р. згідно з останнім звітом IMD.

З рис. 1 видно, що за рейтингом конкурентоспроможності у 2016 р. серед лідерів були такі країни світу, як: Гонконг – 1 місце (100,0); Швейцарія – 2 місце (98,018); США – 3 місце (97,881); Сінгапур – 4 місце (97,649); Швеція – 5 місце (92,353); Данія – 6 місце (91,756); Ірландія – 7 місце (91,540), які зберегли або покращили свої позиції.

Слід відмітити, що найвищого зростання конкурентоспроможності (по відношенню до попереднього року) досягли: Ірландія (з 16 позиції піднялася на 7); Нідерланди (з 15 позиції на 8); Словенія (із 49 позиції на 43). І, навпаки, найбільш суттєво втратили свої позиції такі країни, як: Казахстан (з 34 позиції опустився на 47); Мексика (з 39 позиції на 45); Греція (з 50 позиції на 56).

Найбільш стабільними країнами, які не втрачали своїх позицій за рейтингом конкурентоспроможності, виявилися Фінляндія (20 місце) та Естонія (31 місце). Незмінно низькі рейтинги було зафіксовано також у Венесуелі (61 місце) і Хорватії (58 місце).

Україна в рейтингу 2016 р. підвищила свою позицію на один пункт (з 60 на 59 місце), але залишилася на досить низькому рівні.

Також однією з найвикористовуваних є методологія оцінки конкурентоспроможності WEF. З часу публікації першого звіту методологія оцінки змінювалась і доповнювалась, і зараз вона є однією з найдосконаліших у світі. Починаючи з 2005 р., WEF аналізує конкурентоспроможність, використовуючи Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК), який комплексно оцінює мікро- і макроекономічні показники національної конкурентоспроможності і складається з таких 12 основоположних складових (рис. 2).

Згідно з методологією WEF на першій стадії економічне зростання залежить від базових факторів, а країни конкурують за рахунок забезпеченості ресурсами (в основному, некваліфікованою робочою силою та природними ресурсами). Збереження конкурентоспроможності на цій стадії розвитку економіки залежить в основ-

Етапи розвитку методології оцінки конкурентоспроможності країн світу

Етап	Розробники	Характеристика	Методології
I етап 60-ті рр. XX ст.	Р. Фармер, Б. Річмен	Використання матричного підходу для ранжування країн за їх конкурентоспроможністю	Прикладом є підхід Р. Фармера та Б. Річмена, які ранжували країни за їх конкурентоспроможністю шляхом поєднання політичних, юридичних, освітніх, соціально-культурних та економічних блоків показників з функціями планування, маркетингом та виробництвом)
II етап 70-80-ті рр. XX ст.	Європейський форум з розвитку менеджменту	Застосування факторного підходу до аналізу відносних позицій країн у світовій економіці. Метод заснований на угрупованні широкого переліку статистичних показників, у тому числі, галузевої статистики та експертної оцінки всіх факторів	Методологія «Європейського форуму з розвитку менеджменту» (організація створена в 1971 р.). Дослідження проводилися по 22 країнах ОЕСР і базувалися на 10 факторах, які оцінювалися по ряду показників (у різні роки їх кількість варіювалося від 200 і до понад 300)
III етап 80-90-ті рр. XX ст.	Всесвітній економічний форум, Міжнародний форум з розвитку менеджменту	Використання індексного підходу до аналізу конкурентоспроможності, що базується як на статистичних даних, так і на даних опитувань, які використовують велику кількість макроекономічних, соціально-політичних і юридичних показників, а також інших глобальних індексів	Першою такою методологією стала розроблена Всесвітнім економічним форумом (WEF). Основою її є теорія чотирьох стадій розвитку М. Портера. Для аналізу конкурентоспроможності WEF досліджує 12 складових, що групуються за певною вагою схемою в 3 субіндекси, на основі яких розраховується зведений індекс глобальної конкурентоспроможності. Він дозволяє ранжувати країни відповідно до значення цього індексу і за стадіями розвитку. У 1989 р. з'являється методологія Міжнародного форуму з розвитку менеджменту (IMD), її теоретичною основою є модель «Діамант» М. Портера. У методиці використовують 4 групи факторів: макроекономічна динаміка, ефективність уряду, ефективність бізнесу та рівень розвитку інфраструктури. Кожна з них включає по 5 факторів. Для ранжирування країн вони спочатку діляться на дві групи залежно від чисельності населення, після чого здійснюється розрахунок інтегрального показника та ранжування країн за рівнем конкурентоспроможності
IV етап з початку XXI ст.	Корейський інститут дослідження промислової політики (КІДПП)	Застосування емпіричних методів при відборі показників і оцінці важливості факторів конкурентоспроможності	Методологія Корейського інституту дослідження промислової політики (КІДПП). Теоретичною основою її є «Дев'ятифакторна модель конкурентоспроможності» («Модель подвійного діаманта»), розроблена Донг-Санг Чо і Муном Х. У її межах аналізуються два типи внутрішніх факторів (людські та фізичні) і один зовнішній (випадкові події). Фактори будуються на основі 23 субфакторів, які аналізуються за допомогою 209 показників. Для оцінки конкурентоспроможності країни групуються за чисельністю населення і розміром території, потім на основі оцінки 9 факторів впливу визначається належність країни до однієї з трьох груп: країни з високим, середнім і низьким рівнем конкурентоспроможності. На основі зіставлення вищевказаних груп за допомогою матриці визначаються найбільш ефективні стратегії забезпечення та підвищення національної конкурентоспроможності. Визначення оптимальної стратегії зростання здійснюється виходячи зі стадії економічного розвитку країни (країни, що розвиваються, транзитивні, розвинені)

Джерело: узагальнено на основі [10].

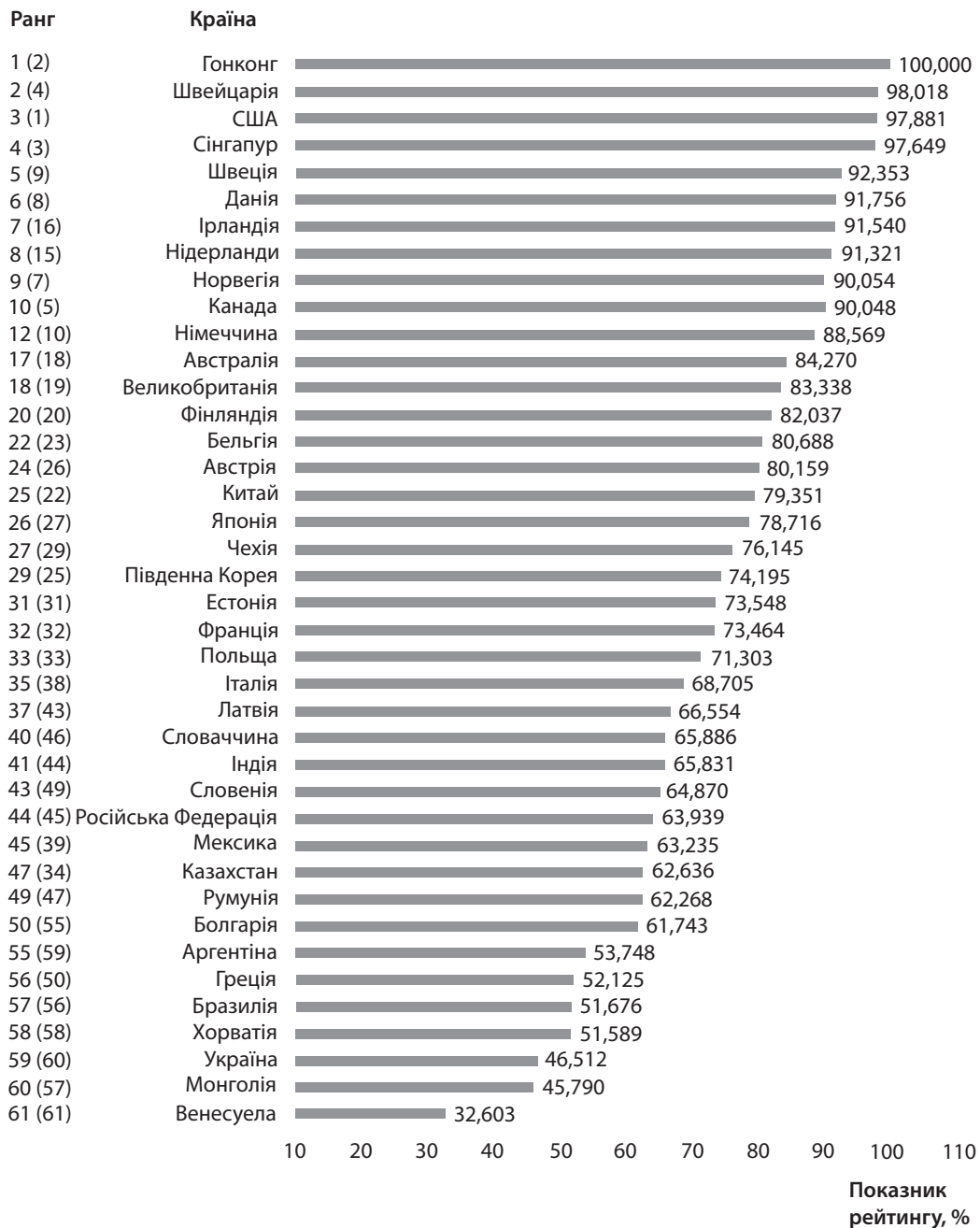

Рис. 1. Конкуреноспроможність окремих країн світу в рейтингу IMD у 2016 р. [8]

ному від стабільного функціонування державних і приватних інституцій (1 складова) добре розвинутої інфраструктури (2 складова), макроекономічної стабільності (3 складова), а також від здоров'я та освіченості робочої сили (4 складова).

У міру зростання заробітних плат і подальшого економічного розвитку країни переходять до наступної стадії, де економічне зростання залежить від ефективності. На цій стадії необхідно впроваджувати більш ефективні виробничі процеси, покращувати якість продукції. На цьому етапі підвищення рівня конкурентоспроможності країни більшою мірою залежить від якості вищої освіти та професійної підготовки (5 складова), ефективного ринку товарів та послуг (6 складова), надійного функціонування ринку праці (7 складова),

розвиненості фінансового ринку (8 складова), здатності впроваджувати новітні технології (9 складова), а також від розмірів внутрішнього та зовнішнього ринків (10 складова).

Нарешті, коли країни переходять до стадії розвитку економіки, що залежить від інновацій, вони здатні підтримувати високий рівень заробітних плат і відповідний рівень життя тільки за умови, що компанії конкурують за рахунок нової й унікальної продукції. На цій стадії компанії повинні конкурувати завдяки інноваціям (12 складова), виробляючи нові й різноманітні товари завдяки високорозвиненим виробничим процесам (11 складова).

Вагові частки кожного субіндексу на кожній стадії розвитку економіки наведено в табл. 2.

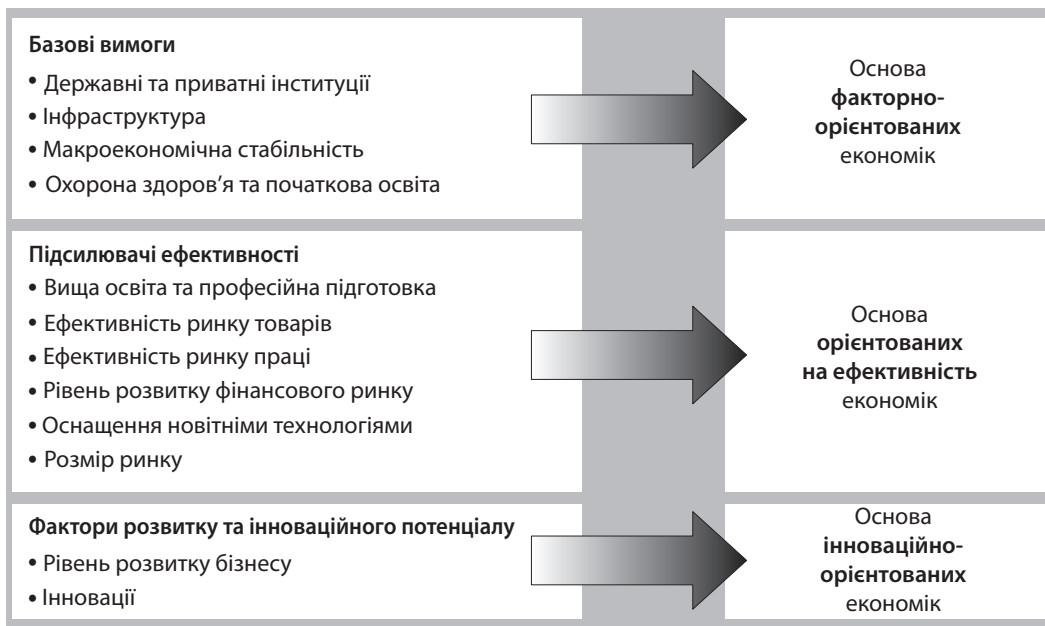

Рис. 2. Складові конкурентоспроможності рейтингу WEF [6]

Таблиця 2

Вагові частки трьох основних груп складових на кожній стадії розвитку, % [6]

Субіндекс	Стадія факторної орієнтованості	Стадія орієнтованості на ефективність	Стадія орієнтованості на інновації
Базові вимоги	60	40	20
Підсилювачі ефективності	35	50	50
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	5	10	40

Концепція стадій економічного розвитку інтегрована в ІГК таким чином: більша питома вага надається тим складовим, які відносно більш важливі для поточної стадії економічного розвитку країни. Це означає, що всі 12 складових певною мірою важливі для всіх країн, але важливість кожної з них залежить від конкретної стадії розвитку економіки країни. Щоб це врахувати, складові згруповані в три субіндекси, кожний з яких є найбільш важливим на певній стадії розвитку економіки. Стадії розвитку економіки країн визначаються за допомогою рівня ВВП на особу та обсягу експорту мінеральної продукції. Порогові значення наведено в табл. 3.

Зі 111 змінних, або індикаторів, які складають індекс, приблизно третина – це статистичні дані, які зазвичай отримують від міжнародних організацій. Решта

Таблиця 3

Порогові значення доходу для визначення різних стадій розвитку [6]

Стадія розвитку	ВВП на одну особу (дол. США)
Стадія 1: Факторно-орієнтована	< 2 000
Перехід зі стадії 1 на стадію 2	2 000 – 3 000
Стадія 2: Орієнтована на ефективність	3 000 – 9 000
Перехід зі стадії 2 на стадію 3	9 000 – 17 000
Стадія 3: Орієнтована на інновації	> 17 000

даних отримані внаслідок опитування керівників підприємств, яке проводиться кожного року за методологією WEF в усіх країнах.

Хоча 12 складових конкурентоспроможності представлені окремо, це не зменшує значення того, що всі вони взаємопов'язані. Це означає не лише взаємний зв'язок складових, але й те, що вони посилюють одна одну. Наприклад, бізнес не зможе застосувати інновації (12 складова), якщо інституції (1 складова), які відповідають за захист інтелектуальної власності, не виконують своєї ролі, або якщо робоча сила недостатньо освічена або погано тренувана (5 складова).

Таким чином, розрахунок 12 окремих складових надають можливість провести аналіз сильних і слабких сторін конкурентоспроможності країн; висвітлити та визначити пріоритети щодо проведення заходів для розвитку економіки, а також сильні сторони, на які потрібно спиратися. Такий аналіз формує основу для майбутнього вибору економічної політики.

Отже, для визначення сильних і слабких сторін кожної країни, що ввійшла до звіту, експерти WEF показують динаміку основних економічних показників, таких як кількість населення країни та валовий внутрішній продукт. Також проводять аналіз конкурентоспроможності за підіндексами та компонентами ІГК країни та порівнюють його із середніми значеннями країн, які знаходяться на такій самій стадії економічного розвитку.

У табл. 4 наведено рейтинг конкурентоспроможності окремих країн світу відповідно до ІГК WEF за 2016–2017 рр.

Крім наведених вище рейтингів конкурентоспроможності країн світу, які використовуються у світовій практиці, існують і теоретичні роботи вчених по даній проблемі [13; 17].

Так, наприклад Р. Фатхутдинов запропонував вимірювати конкурентоспроможність країн по 10 показниках, які слабо корелюють між собою [13]:

1) видатки з державного бюджету на НДДКР, % до ВВП;

2) видатки з державного бюджету на розвиток людини (освіти, охорона здоров'я, соціальна сфера), % до ВВП;

3) показник, що характеризує політичну систему й стабільність у країні, бали;

4) ВВП на душу населення, тис. дол.;

5) середня тривалість життя, років;

6) показник ефективності використання ресурсів;

7) експорт, % до ВВП;

8) рівень інфляції, %;

9) місце країни за запасами природних ресурсів на душу населення;

10) місце країни за питомою вагою найбільших конкурентоспроможних фірм світу.

Таблиця 4

Рейтинг конкурентоспроможності окремих країн світу відповідно до ІГК за 2016–2017 рр. [19]

Країна / Економіка	Індекс глобальної конкурентоспроможності		Субіндекси					
			Базові вимоги		Підсилювачі ефективності		Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	
	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг
Швейцарія	5,81	1	6,29	2	5,62	3	5,80	1
Сінгапур	5,72	2	6,37	1	5,73	2	5,25	12
США	5,70	3	5,43	27	5,85	1	5,63	2
Німеччина	5,57	4–5	5,94	10	5,40	7	5,61	3
Швеція	5,53	6	6,06	6–7	5,31	12	5,54	5
Південна Корея	5,03	26	5,71	19	4,88	26	4,81	22
Естонія	4,78	30	5,68	20	4,80	28–29	4,15	33–34
Польща	4,56	36	4,91	45	4,64	34	3,74	55
Азербайджан	4,55	37	4,86	47–49	4,23	59–60	3,83	49–50
Російська Федерація	4,51	42–43	4,68	59	4,56	37–38	3,62	66
Португалія	4,48	46	4,97	43	4,52	39–40	4,08	37–38
Болгарія	4,44	50	4,67	60	4,43	43–44	3,57	71
Словенія	4,39	55–56	5,07	38	4,31	54	4,08	37–38
Туреччина	4,39	55–56	4,70	56–58	4,32	53	3,63	65
Угорщина	4,20	69–70	4,57	69	4,27	56	3,36	96–97
Таджикистан	4,12	76–77	4,41	78–79	3,68	99	3,71	57–60
Албанія	4,06	80–81	4,46	74	3,88	85–87	3,31	105–106
Греція	4,00	85–86	4,40	80	4,09	67–68	3,58	70
Україна	4,00	85–86	4,03	102	4,04	73–74	3,53	73–75
Алжир	3,9м8	87–89	4,33	87–88	3,55	110	3,12	119
Камбоджа	3,98	87–89	4,21	96–97	3,69	97–98	3,15	118
Монголія	3,84	101–102	3,94	107	3,83	92–93	3,18	115
Пакистан	3,49	122	3,47	126	3,53	113	3,47	82–85
Гамбія	3,47	123–124	3,57	124	3,31	123	3,42	89–91
Малі	3,46	125	3,58	123	3,29	124–125	3,27	109
Зімбабве	3,41	126	3,63	120	3,10	132	2,89	129
Нігерія	3,39	127	3,06	136	3,88	85–87	3,26	110
Венесуела	3,27	130	3,14	134	3,51	115–116	2,83	133
Бурунді	3,06	135	3,28	130	2,72	137	2,81	134
Чад	2,95	136	3,08	135	2,76	135	2,60	137

Проте, необхідно зазначити, що практично всі показники, запропоновані Р. Фатхутдиновим, використовуються й для побудови рейтингів конкурентоспроможності IMD і WEF. Виключенням є один індикатор № 9 – місце країни по запасах ресурсів на душу населення.

У табл. 5 узагальнено сильні та слабкі сторони основних розглянутих вище підходів до оцінки конкурентоспроможності економік країн світу.

та ін.; найвищого зростання конкурентоспроможності по відношенню до попереднього року досягли Ірландія, Нідерланди, Словенія; найбільш суттєво втратили свої позиції Казахстан, Мексика, Греція; Україна в рейтингу 2016 р. підвищила свою позицію на один пункт (з 60 на 59 місце), але залишилася на досить низькому рівні;

Таблиця 5

Сильні та слабкі сторони основних підходів до оцінки конкурентоспроможності

Методологія	Сильні сторони	Слабкі сторони
Методологія WEF	<ul style="list-style-type: none"> – Базується на великій кількості показників (більш, ніж 100); – методологія регулярно коригується відповідно до сучасних викликів, що постають перед національними економіками; – надає ґрунтовну експертну оцінку з приводу умов ведення бізнесу в країнах; – визначає сильні та слабкі сторони країн; – застосовує велику вибірку країн для аналізу; – пропонує загальні рекомендації для урядів щодо підвищення рівня конкурентоспроможності країн 	<ul style="list-style-type: none"> – Досить часті зміни методології проведення оцінки, структури зведеного індексу та використовуваних для його побудови індексів та показників; – досить значна суб'єктивність рейтингу через те, що вага експертних оцінок становить 2/3 усіх даних
Методологія IMD	<ul style="list-style-type: none"> – Базується на найбільшій серед усіх методологій кількості показників (більш, ніж 330); – забезпечує найбільшу об'єктивність оцінок завдяки тому, що майже 2/3 усіх даних для аналізу становить статистика міжнародних організацій (ООН, СОТ, МОП, ОЕСР, МВФ та ін.), а також національна статистика країн 	<ul style="list-style-type: none"> – Невелика вибірка країн охоплення рейтингом; – наявність певного суб'єктивізму через те, що 1/3 даних складають опитування керівників компаній; – набір статистичних критеріїв рейтингу певною мірою «грає на руку» країнам з великими обсягами ВВП і чисельністю населення
Методологія КІДПП	<ul style="list-style-type: none"> – Базується на ґрунтовній теоретичній базі; – використовує велику кількість показників; – здійснює угруповання країн перед визначенням конкурентної позиції, що створює передумови для визначення реальної оцінки конкурентоспроможності як великих, так і малих країн 	<ul style="list-style-type: none"> – Невелика вибірка країн охоплення рейтингом; – значний суб'єктивізм оцінок: 1/2 всіх даних складають експертні оцінки; – певна фрагментарність розгляду об'єктів конкурентоспроможності; – недостатній рівень аналізу та врахування людського фактора

Джерело: узагальнено за [3; 7; 10; 14].

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження показало, що генеза теорії оцінки конкурентоспроможності країн світу проходила від застосування матричних підходів до складних індексних, що поєднують у собі величезну кількість складових і показників, які визначаються різними методами та оцінками.

Аналіз сучасних підходів до оцінки конкурентоспроможності свідчить, що найбільш вагомими є методології, що пропонуються WEF та IMD. Однак, враховуючи сильні та слабкі сторони існуючих підходів до оцінки конкурентоспроможності, вважаємо, що найбільш повну й комплексну оцінку пропонує методологія, розроблена WEF.

Аналіз рейтингів WEF та IMD на 2016–2017 рр. по країнах світу показав таке:

- ✦ за рейтингом конкурентоспроможності IMD у 2016 р. серед лідерів були такі країни світу, як: Гонконг; Швейцарія, США, Сінгапур, Швеція

- ✦ за рейтингом конкурентоспроможності WEF у 2016–2017 рр. лідерами є Швейцарія, Сінгапур, США, Німеччина; найбільш низький рейтинг мають Чад, Бурунді, Венесуела; Україна має індекс глобальної конкурентоспроможності 4 (ранг 85–86) та знаходиться між Грецією та Албанією, попереду неї йдуть Албанія і Таджикистан, а слід за нею – Камбоджа, Монголія та Пакистан.

Отримані результати свідчать про досить низький рівень конкурентоспроможності нашої країни та необхідність обґрунтування концепції її підвищення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Базиліук Я. Б.** Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: монографія. Київ: НІСД, 2002. 132 с.
2. **Гельвановский М. И.** Конкурентоспособность национальной экономики: проблемы статистического сопровождения. *Вопросы экономики*. 2004. № 7. С. 3–15.

3. Гоголева Т. Н. Конкурентоспособность страны: сущность и проблемы регулирования. Вестник ВГУ. 2003. № 1. URL: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/econ/2003/01/gogoleva.pdf>

4. Горбанев М. М. Международные рейтинги конкурентоспособности и что они на самом деле измеряют? М.: Институт комплексных стратегических исследований, 2002. 21 с.

5. Горбатов В. М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса: монография. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2006. 592 с.

6. Звіт про конкурентоспроможність України 2010. Назустріч економічному зростанню та процвітання/Фонд «Ефективне управління». 2010. 162 с.

7. Зінченко В. А. Управління конкурентною боротьбою підприємств на зовнішніх ринках: монографія. Харків: ФОП Александрова К. М.; ВД «ИНЖЕК», 2012. 200 с.

8. Звіт про рейтинг конкурентоспроможності країн світу у 2016 р./ Інститут розвитку менеджменту. URL: <https://www.imd.org/upload/imd.website/wcc/scoreboard.pdf>

9. Конкурентоспособность в системе мирового хозяйства: пространственный анализ/под ред. Н. С. Мироненко. М.: Пресс-Соло, 2002. 472 с.

10. Король И. В. Сравнительный анализ методологических подходов к оценке конкурентоспособности национальной экономики. Вектор науки ТГУ. Сер.: Экономика и управление. 2012. –№ 4 (11). С. 98–100.

11. Крячко Е. М. Конкурентоспособность Украины среди стран мира // Матеріали конференції «Інноваційний розвиток України: наукове, економічне та правове забезпечення». Харків: ВД «ИНЖЕК», 2007. С. 219–222.

12. Пилипенко И. В. Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы. Смоленск: Ойкумена, 2005. 496 с.

13. Фатхутдинов Р. А. Проблемы оценки и повышения конкурентоспособности России. Стандарты и качество. 2000. № 7. С. 3–9.

14. Хаустова В. Е., Крячко Е. Н. Оценка конкурентоспособности стран мира. Бизнес Информ. 2005. № 7-8. С. 10–20.

15. Чайка Ю. М. Розвиток методичних підходів до оцінки національної конкурентоспроможності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 16. С. 57–61.

16. Шнипко О. С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації. Київ: Наукова думка, 2003. 334 с.

17. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика. Москва: АКАЛИС, 1996. 272 с.

18. Reinert E. Competitiveness and its predecessors – a 500 years cross national perspective. URL: https://mpr.ub.uni-muenchen.de/48155/1/MPRA_paper_48155.pdf

19. World Economic Forum 2017. The Global Competitiveness Report 2016–2017. N. Y. Oxford University Press.

REFERENCES

Bazyliuk, Ya. B. *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: sutnist ta umovy zabezpechennia* [The competitiveness of the national economy: the nature and terms of security]. Kyiv: NISD, 2002.

Chaika, Yu. M. "Rozvytok metodychnykh pidkhodiv do otsinky natsionalnoi konkurentospromozhnosti" [Development of methodical approaches to the assessment of national competitiveness]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Ekonomika i menedzhment, no. 16 (2016): 57-61.

Fatkhutdinov, R. A. "Problemy otsenki i povysheniya konkurentospobnosti Rossii" [Problems of assessment and increase of competitiveness of Russia]. *Standarty i kachestvo*, no. 7 (2000): 3-9.

Gorbanev, M. M. *Mezhdunarodnyye reytingi konkurentospobnosti i chto oni na samom dele izmeryayut?* [International rankings of competitiveness and what they actually measure?]. Moscow: Institut kompleksnykh strategicheskikh issledovaniy, 2002.

Gorbatov, V. M. *Konkurentospobnost i tsikly razvitiya integrirovannykh struktur biznesa* [Competitiveness and development cycles of integrated business structures]. Kharkiv: INZhEK, 2006.

Gogoleva, T. N. "Konkurentospobnost strany: sushchnost i problemy regulirovaniya" [A country's competitiveness: the nature and problems of regulation]. *Vestnik VGU*. 2003. <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/econ/2003/01/gogoleva.pdf>

Gelvanovskiy, M. I. "Konkurentospobnost natsionalnoy ekonomiki: problemy statisticheskogo soprovozhdeniya" [Competitiveness of national economy: problems of statistical support]. *Voprosy ekonomiki*, no. 7 (2004): 3-15.

Konkurentospobnost v sisteme mirovogo khozyaystva: prostanstvennyy analiz [Competitiveness in the world economy: a spatial analysis]. Moscow: Press-Solo, 2002.

Korol, I. V. "Srvnitelnyy analiz metodologicheskikh podkhodov k otsenke konkurentospobnosti natsionalnoy ekonomiki" [Comparative analysis of methodological approaches to assessing the competitiveness of the national economy]. *Vektor nauki TGU*. Ser.: Ekonomika i upravleniye, no. 4 (11) (2012): 98-100.

Kryachko, Ye. M. "Konkurentospobnost Ukrainy sredi stran mira" [The competitiveness of Ukraine among the countries of the world]. *Innovatsiyni rozvytok Ukrainy: naukovе, ekonomichne ta pravove zabezpechennia*. Kharkiv: INZhEK, 2007. 219-222.

Khaustova, V. E., and Kryachko, Ye. N. "Otsenka konkurentospobnosti stran mira" [Assessment of the competitiveness of countries]. *Biznes Inform*, no. 7-8 (2005): 10-20.

Pilipenko, I. V. *Konkurentospobnost stran i regionov v mirovom khozyaystve: teoriya, opyt malykh stran Zapadnoy i Severnoy Yevropy* [Competitiveness of countries and regions in the world economy: theory, experience of small countries of Western and Northern Europe]. Smolensk: Oykumena, 2005.

Reinert, E. "Competitiveness and its predecessors – a 500 years cross national perspective". https://mpr.ub.uni-muenchen.de/48155/1/MPRA_paper_48155.pdf

Shnytko, O. S. *Natsionalna konkurentospromozhnist: sutnist, problemy, mekhanizmy realizatsii* [National competitiveness: essence, problems, mechanisms of realization]. Kyiv: Naukova dumka, 2003.

World Economic Forum 2017. The Global Competitiveness Report 2016-2017. New York: Oxford University Press., 2017.

Yudanov, A. Yu. *Konkurentsiya: teoriya i praktika* [Competition: theory and practice]. Moscow: AKALIS, 1996.

"Zvit pro reitynh konkurentospromozhnosti krain svitu u 2016 r." [Report on the competitiveness ranking countries in the world in 2016]. Instytut rozvytku menedzhmentu. <https://www.imd.org/upload/imd.website/wcc/scoreboard.pdf>

Zvit pro konkurentospromozhnist Ukrainy 2010. Nazustrich ekonomichnomu zrostanniu ta protsvitanniu [Report on competitiveness of Ukraine in 2010. Towards economic growth and prosperity]. Fond «Efektyvne upravlinnia», 2010.

Zinchenko, V. A. *Upravlinnia konkurentnoiu borotboiu pidpriemstv na zovnishnikh rynkakh* [Management of competitive struggle for the enterprises in foreign markets]. Kharkiv: FOP Aleksandrova K. M.; INZhEK, 2012.